SUOMALAISIA KANSALLISPUKUJA

16

VÄRIPAINOSTA ja
SELITTÄVÄ TEKSTI
TOIMITTANUT
THEODOR SCHVINDT.

Kansantieteellinen merkkiteos

Axel O. Heikel. **Mordvalaisten pukuja ja kuoseja. — Trachten und Muster der Mordwinen.**

63 yksi- ja 199 moniväristä kuosilehteä.

Tavattoman kuosien rikkauden takia suositellaan mallikirjaksi joka kotiin.

Suomalais-ugrilaisten kansain kuoseista ovat mordvalaiset vaihtelevimmat ja kauneimmat.

Saadaan joka kirjakaupasta.

Hinta sidottuna 60 Smk.

Suomalais-ugrilainen Seura

! Kansallisia Koristemuotoja !

Saatavana kaikissa maamme kirjakaupoissa:

Schvindt, Theodor. **Suomalaisia koristeita. I. Ompelukoristeita.** 1895. Hinta korukansiin sidottuna **20:** —, vihkoina (10 vihkoa) 17: 50. — Näihin vihkoihin yhdessä on saatavana irton. **korukannet** taikka **salkkukannet,** edellisten hinta 2: 50, jälkimmäisten 4: —. **Yksityisten vihkojen** hinta on 2: —.

Teos sisältää kaikkiaan 468 mustapainoista ompelukoristetta ja 194 värillistä kuosia.

„Jotta tässä teoksessa esiin tuotuja värillisiä ompelukuoseja helposti voitaisiin nyky-aikanakin käyttää malleina koru-ompeluksessa, on kuosit painettu ruutuiselle pohjalle ja piirustettu niin, että nähtäisiin, mikäli mahdollista, jokainen pistos (säie); lisäksi on lankojen valintaa varten painettu kunkin kuosilehden alilaitaan värinäyte. On siis käytännöllistäkin hyötyä silmällä pidetty."

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SUOMALAISIA

KANSALLISPUKUJA

16

VÄRIPAINOSTA JA SELITTÄVÄ

TEKSTI

TOIMITTANUT

THEODOR SCHVINDT

HELSINGISSÄ,
OSAKEYHTIÖ WEILIN & GÖÖS AKTIEBOLAG
1902

HELSINGIN YLIOPISTON
KASVATUSTIETEELLISEN TIEDEKUNNAN KIRJASTO

Suomalaisia Kansallispukuja.

I. Muinais-karjalainen naispuku

(pakanuuden ajan lopulla).

Vaippa l. **huntu.** Vaate on jotenkin samantapaista, neliniitistä ja useimmin kerratusta hienosta villalangasta kudottua kangasta, kuin esiliina, vaan tuntuu vaippavaate monasti höllemmin kudotulta ja siis myös ohuemmalta ja vähemmän vahvalta. Vaipan ympärillä on tavan mukaan ollut erimuotoiseksi kudottu reuna ja tähän kiinnitetyt pitkät kierretyt lankaripsut. Vaippaa on päällä pysytetty eli suljettu yhteen rutistetun hevoskengän muotoisella soljella. Soljen paljin on pistetty vaipan reunojen läpi, harvoin on paljinta varten ollut silmukka. (Vaimon päähine.)

Luultavaa on, että tytöt pakanuuden ajalla käyttivät päähinettä »pintelin» eli »säppälin» muodossa, koska naisten haudoista päiden kohdilta on löydetty metallinkiiltoisia nauhapalasia.

Hame oli villainen ja neliniitistä vanutettua vaatetta, paitaa tuntuvasti paksumpi. Se ulottui jalkoihin asti ja oli sen alareunassa kuten meidänkin aikoinamme Karjalassa erityinen muuta hametta komeampi helmus. Paidan päällä vyötäisien yläpuolella oli naisilla neliniitinen paksu villainen vaate. Tämä vaate, joka nähtävästi on kattanut sekä rinnan että seljän, on ollut olkapäiltä tahi olkapäiden etupuolelta

halki ja kai ilman hihoja. Rinta- ja selkäkappaleita on yhdistetty pronssista valetuilla soikeilla kupurasoljilla, joita pidettiin yksi kullakin olalla tahi olan etupuolella. Sekä rinta- että selkäkappale oli (ainakin olkapäillä) tavan mukaan varustettu reunusnauhalla, joka oli vaatteesen kiinni ommeltu ja pistettiin soljen paljin säännön mukaan ompelusauman kohdalta läpi. Reunusnauhat olivat joko tikutteen tapaiset (polmikoitut) tai viilivyön tapaiset.

Paita oli kaksiniitisestä villavaatteesta. Kaulan ympärillä oli paita poimuttu (ainakin useasti) ja päärmätty eli pallistettu siten, että vaatteenlaita oli käännetty sisään niin että reuna tuli kolmenkertaiseksi, jommoisena se tavallisesti kerratulla rihmalla ommeltiin kiinni. Päärme eli lieve oli noin 4—8 millim. leveä ja näkyi joskus hieno nyöri olleen pantuna sisään vahvikkeeksi. Mitään erityistä kaulaliitinkiä ei näy olleen, päärme yksin päätteenä. Leuan alla oli paidassa sepalus eli halki, jonka reunat olivat samaan tapaan päärmätyt kuin kaulan ympärys. Paidan sepalus pantiin kiinni soljella siten, että soljen paljin pistettiin sepaluksen molempien reunojen läpi. Paidan solki oli hopeinen, ympyräinen ja tavallisesti vähän ulospäin mykevä.

Esiliina, villainen, mutta ohuemmasta vaatteesta kuin hamevaate; alaosaan oli vaskilangasta, jouhesta ja rihmasta tehty koristuksia.

Liitteinä rintakoristuksiin olivat pronssista valetut korvalusikat, puukot tuppineen, joskus tulukset ja itsekseen riippuvia helykoristuksia. Vastamainitut liitteet olivat tavan mukaan varsinaisiin rintaketjuihin liitetyt erityisien ketjupätkien kautta, joiden päissä tavallisesti oli joku rautainen tai pronssinen rengas.

Kurpposet saattoivat olla yhdestä nahkapalasta tehdyt siten, että nahka oli sekä jalanterän päältä että kannantaustasta yhteen ommeltu. Kannan takana oli nahkalenkki, missä paulat tahi nauhat olivat kiinni.

II. Muinais-karjalainen miespuku.

Patalakki, suippopäinen.

Mekko paksusta saraksi vanutetusta villavaatteesta, karvaltaan arvattavasti ruskeaa tai sinistä. Mekko oli umpinainen, ilman sepalusta.

Paita oli kaksiniitisestä villavaatteesta tehty, kankaan sekä loimet että kuteet sekoittamatonta lampaanvillaa. Keskellä rintaa oli sepalus, joka leuan alla pantiin kiinni paidansoljella. Soljen paljinta varten oli ainakin joskus tehty sepaluksen päähän rihmasilmukat, joskus taas lienee soljen paljin ollut pistetty vaatteen läpi.

Paidansolki oli verraten pieni ja tavallisesti renkaan muotoinen.

Housut olivat kaidat ruumiin mukaiset tai nauhoilla säärien ympärille köytetyt.

Kaulanauha. Runkona on tuohiliuska, jonka ympärille on ommeltu kaksiniitistä liinavaatetta. Nauhan päälle tiheään reunareiistään kiinniommellut hopealevyset ovat sangen ohkasia, alta vähän kuperoita ja enimmältään ohuesti kullattuja.

Vyö, nahkainen, raudoilla tai vaskilla koristettu ja vahvistettu. Vyösoljet olivat joko raudasta taottu tai vaskesta eli pronssista valettu. Vaskiset ovat enimmäkseen kuvikkaat ja erityisellä palkimenorrella varustetut; rautaisissa on paljin aina liitetty kehän perään, kuten vyökin. Vyöstä ovat riippuneet monet esineet, veitset, miekat, tulus- ja muut kukkarot, tuliraudat, joskus kampa, kovasin j. n. e. Ne ovat nähtävästi riippuneet nahkahihnoissa tahi pauloissa, ei suoraan vyöstä, vaan jostakin renkaasta tai hihnanjakajasta, joka taas vuorostaan on ollut yhdellä tai useammalla hihnalla vyöhön liitetty.

Jalkineet samankaltaiset kuin Kaukolassa käytetyt upokkaat.

III. Inkerin naispuku (Tuuteri).

Säppälj on seppeleen tapainen tytön päähine, jonka keskellä ovat tinaiset nastat, näiden vieressä helmiset letonat ja syrjillä kissanlasit. Pantiin hiusrajan kohdalle ja kiinnitettiin niskaan.

Hame, jonka lyhyet »harjukset» eli hartiukset ovat ompelulla kirjatut, kuten myös »sepalus» edessä ja »listi» keskellä selkää takana. Miehustin eli hameen muu osa on pitkä ja on sen helmassa koittana.

Peräpaita, jolla leuan alla äyrämöinen »rekko», olkapäillä niinikään kirjatut »perät», rekon ja perien välillä murtikkaisvaatteesta tehdyt »harjukset», hihojen suissa kirjavanauhaiset »ruusut». Paidan alaset olivat täällä, kuten vanhaan aikaan yleiseen Suomessa, järjempää vaatetta kuin yliset.

Esliina valkeasta palttinavaatteesta, jonka alareuna on leveällä ompeluksella kuvitettu ja päättyy kirjaviin lankaripsuihin.

Kotit l. paulakengät, suusta ja kannan takaa keltaisella ja punertavalla nahkalla kuvitetut; kannat isoilla kantanauloilla raudoitetut.

IV. Äyrämöinen naispuku (Muolaasta).

Säppäli, tytön päähine, kannettiin päälaella kootun hiuskääryn ympärillä, ja riippui säppälistä pitkin selkää kaksi pitkää nauhaa punaisesta verasta. Äyrämösäppälissä oli verka yleiseen leveämpi, vaan piikit verrattain pienemmät, kuin muissa tämän nimisissä päähineissä.

Huntu tehtiin hienosta liinavaatteesta ja poimuttiin pienille poimeille. Tätä käyttivät luterinuskoiset vaimot kiinnitettynä hiuksiin otsalle.

Kostuli on valkea liinainen takki, jota käytetään viitan asemasta kesällä. Kaulus ja sepalukset langalla kirjatut.

Rekkopaita tehdään seuraavaan tapaan: liinavaatepalasen toinen pää (eli puoli) poimutaan pieniin poimuihin, jotka rihmalla vedetään yhteen niin lujasti kuin mahdollista. Tämä vaate omellaan kiinni paidan ylisiin, niin että poimuttu osa tulee olemaan ylinnä leuan alla ja vaatteen alareuna ylettyy yli rinnan paidan alasiin. Tuo paksu poimuttu osa (ja vähän vierestä lisään) kirjataan nyt umpeen keltaisilla ja muun karvaisilla langoilla. Täten syntyy rekko, joka on neliskulmainen ja alapuolelta leveämpi. Paidan kaulukseksi ommellaan erikseen samankarvaisilla langoilla kirjattu vaatekaistale. Rekkopaidassa on sepalus aina vasemmalla. Rekkopaidan yliset ovat aina hienommasta vaatteesta kuin alaset. Kaulus kiinnitetään soljella.

Hame l. **körtti** punaisesta sarasta, jota säännön mukaan kesällä käytettiin, hartuuksilla ja keltaisella verkahelmuksella varustettu.

Kokonyytinki-esiliina. Nyytingit tehtiin painamattomasta rihmasta; ainoastaan polviviirut tai senkaltaiset saattavat olla punaisia tai sinisiä. — Myöskin käytettiin talvisaikana esiliinaa, jonka poikkiviirukkaiseen alkuvaatteesen on ommeltu leveä (useimmin kullankarvainen) nauha ja siitä jatkona alaspäin ensin heleäpunainen verkakaistale ja sitten kuvikas kirjotusvaate. Tämän alareunaan ovat röpyt kiinniommeltu ja on ompeluksen katteena taaskin kullankarvainen nauha.

Kengät, korkeakantaiset, umpinaiset. Oikeastaan oli vanhaan aikaan n. k. ruohikengät täällä käytännössä, mutta lyhyen ajan kuluessa, vielä vanhaa pukua pidettäessä, käytettiin myös tämän kaltaisia jalkineita.

V. Koiviston naispuku.

Säppäl, tytön päähine, punaisesta verasta, johon on kiinnitetty tinanastoja. Tämä pantiin hiusrajalle ja sidottiin kiinni niskaan. Siitä riippui palmikko (ylen pitkä päihin

levenevä punainen verkakaistale), jonka päät riippuivat alas selkäpuolella.

Huntu eli vaimon päähine oli valkea 4-kulmainen liinavaate, joka kattoi päälaen. Tämä poimuttiin niskapuolelta ja kiinnitettiin niskaan. — Palmikon nenät, ykspuoliset, köytettiin hunnun päälle pään ympäri. Se oli tehty punaisesta verasta, päistä kirjailtu ja silkkinauhalla reunustettu. — Palmikon neniä, kaksipuolisia, kuten edellinen punaisesta ja silkkikankaalla reunustetusta verasta, riippui niskassa.

Liinaviitta, jonka pystykaulus ja sepalukset ovat runsaasti langalla koristetut.

Rekkopaidan hartiukset l. **yliset;** pystykaulus sekä melkein koko rinnan kattava rekko ovat etupäässä punaisella villalangalla kuvitetut; kaulus suljetaan yläpäästä hienoilla nauhoilla, alapäästä soljella. Hihansuut, jotka myöskin ovat sievästi villalangalla kuvitetut, köytetään kiinni nauhoilla raksista. (Rekon valmistustapa samallainen kuin Äyrämöisen rekon).

Hurstut l. **hame** kirjavan ruutukkaista eli ristiraitaista villakangasta, jotenkin samaa näköä kuin skottilaiset vaipat; raitainen, monikarvainen helma on lähes 20 sentimetriä leveä; sen alareunassa punainen palmikoittu koittana.

Esiliina, jonka alaosa on ompelulla, nauhoilla ja nyytingillä tehty poikkiviiruisiksi, päättyy ripsuihin.

Paulakengät, joiden päällyslappu eli kautonen on yläreunasta pykälöity. Nahkapaulat ovat pujotetut nahan läpi suiden ympäri.

VI. Jääsken naispuku.

Pinteli, tytön päähine, on tuuman levyinen, pitkä, musta silkkinauha, joka asetettiin hajallaan olevien hiuksien päälle, niin että keskikohta ympäröi pään ja päät riippuivat pitkin selkää.

Huntu, vaimon päähine, on iso, valkea 4-kulmainen liina, joka »poimittiin» päähän »sykeröjen» päälle; sykeröjen

punaiset palmikkonauhat riippuivat hunnun alta alas hartioille.

Sykeröitä käyttivät myöskin ripille päässeet tytöt. He panivat vempeleen muotoiset sykeröt päähänsä (muka osotteeksi että he olivat morsiammiksi kelpaavia) ja kävivät näin varustettuina kirkossa. Sykeröt eivät ennen olleet irtonaisia, vaan kierrettiin etupuolisien hiuksien ympäri, niin lujaan kuin mahdettiin, nauhoja ja muodostettiin näin nuo vempeleet eli sykeröt päähän. Häissä pantiin huntu sykeröjen päälle ja leikattiin nuoren vaimon hiukset (paitsi ne, jotka olivat sykeröissä) aivan lyhyiksi.

Kostelj eli **liinaviitta** toimikkaisesta vaatteesta, lyhyt, punaviiruisella kauluksella. Rinnassa solkirakset, joihin solki kiinnitettiin.

Tankki mustasta tai sinisestä sarasta, takana kolmihalkeinen körtti, edestä hakasilla kiinnipantava.

Hame mustasta tai sinisestä sarasta, punaisella verkahelmuksella varustettu.

Esliina, kuonnainen, valkeapohjainen ja punaraitainen. Helma päättyy ripsuihin eli röppyihin. Myöskin käytettiin nyytinkiesiliinoja.

Ruohikengät. Koiviston paulakenkien kaltaiset.

VII. Kaukolan miespuku.

Lakki sinisestä verasta, lipulla varustettu.

Viitta ruskeasta sarasta. Selkä- ja molemmat etuvaatteet ovat yhtenä palana, yhteenommeltuina kainaloista miehustaan, rohkamoihin, jotka ovat koristetut lankaisilla töyhtönupuilla. Rohkamoista alaspäin on viitta molemmin puolin halki ja on haljen kohdalla sekä selkä- että etuvaatteesen liitetty kiilan muotoinen vaatepala ikäänkuin halkea kattamaan. Myös etuvaatteiden toiseen laitaan on liitetty kiilanmuotoinen lievevaate helmasta miehustaan. Pystykaulus on nahalla reunustettu myös liitekohdaltaan. Samoin

ovat (yksivaatteisten) hihojen suut nahalla päällystetyt. Edelleen ovat taskujen suut nahalla ja lankakirjoituksella kirjatut. Kaikki vapaat vaatereunat ovat punaisella lankakoittanalla reunustetut, paitsi ne jotka ovat nahkareunaisia. Viitta pannaan kiinni yhdellä hakasparilla.

Tankki mustasta sarasta. Selkävaate johtuu yhtenäisenä yli olkapäitten kahdeksi etuvaatteeksi. Näiden ja selkävaatteen välille on ommeltu vyötäisistä helmaan ulottuva vaatekiila. Taskut molemmin puolin, kuten kaulaliitinki, säämyskänahalla reunustetut. Muut vaatereunat punaisella lankanyörillä »koittanalla» reunustetut. Tankki kiinnitetään hakasparilla.

Paita, liinainen, leveäkauluksinen. Sepalus kiinnitetään leuan alta pienellä hopeasoljella.

Upokkaat tehdään kolmesta valkeasta nahkapalasta, joista pohjanahka ylettyy varpaiden ja kantapään yli, toinen palanen kattaa jalkalavan ja kolmas on jalkineiden vartena. Varret ovat takaa halki pohjanahkaan asti; ne kääritään sukkien päälle ja sidotaan pauloilla »pakloilla» kiinni nilkkaan.

VIII. Houtskarin morsiuspuku.

Tytöt kävivät melkein aina paljain päin, tukka ylös kammattuna, letitettynä, ja letit niskaan käärittyinä. Siinä niitä ympäröi nauha (helminauha), »brú-perlband», joka oli keskeltä mustaa ja sivuilta punaista sarkaa, mustassa mustia ja punaisissa päissä pieniä viheriäisiä ja suuria valkoisia helmiä. Niskassa riippui muutamia kirjavia silkkinauhoja. Hiusrajan yläpuolella pidettiin 3 kapeaa nauhaa (punainen, musta ja taas punainen) ja näiden takana leveä, kirjava silkkinauha.

Naidut naiset käyttivät valkeata liinavaatteista päähinettä, jonka kinnittämiseksi ja tukemiseksi käytettiin liinavaatteella verhottua rautalankaa tahi puukaarta, joka kiinnitettiin takaraivolle ja palmikoittiin tukkaan. Tämän päälle

pantiin n. k. »hattu», joka oli hienoa valkoista liinavaatetta, edestä varustettu jokseenkin leveällä nyytinkireunustalla, ja ympäröi pään. Tämän hatun päällä pidettiin pieni valkea niskaan sidottu liina, joka oli kirjailtu mustalla ja punaisella langalla sekä varustettu pienellä mustalla töyhdöllä joka nurkassa. Se käännettiin niin, että kirjailtu kulma tuli riippumaan alaspäin tuon jo äsken mainitun kaaren yli.

Röijy (brútröjo) vihreästä sarasta, keltaisella silkkinauhalla reunustettu; pidettiin nahkaröijyn päällä.

Nahkaröijy (fårskinnströjo) ylen pitkävillaisesta, valkeasta lampaannahasta.

Paita (lifsärk), kauluksetta; sepaluksessa hakasia.

Yliset (yvidel), hienosta liinakankaasta.

Hame (brútjól), punaisesta sarasta.

Morsiuskaulus (brú-kraga), pitsireunainen ja -välinen.

Morsiusesiliina (brú-förkle), pitsireunainen ja -välinen.

Morsiusvyö (brú-bält), punaisesta verasta, melkein katettu suurilla hopeisilla soljilla; tästa riippui helypäiset ketjut.

Arkipuku: Paita samanlainen, kuin kerrottu. — Yliset samoin. — Röijy mustasta verasta. Talvis-aikana käytettiin röijyn alla pitkävillaista lammasnahkaturkkia. — Hame puolivillainen (villa- ja pellavassäikeet kierretyt yhdeksi langaksi), poimuttu; helmuksena tikutteen tapainen kirjava punos, joka tavallisesti on ollut sinisen sekainen. Sarkaisia hameita käytettiin myös. — Esiliina, kudottu, alapuolelta täplikkäisesti poikkiviiruinen. — Verkaröijyn päällä pidettiin 2 tai 3 silkkistä huivia, jotka kiinnitettiin kolmella soljella.

Kengät (skoar), teräväkärkiset, korkeakantaiset, pykäläreunaiset, pauloilla rinnasta kiinni köytettävät.

IX. Tenholan naispuku.

Tykkimyssy ynnä tykki. Myssyn runko tehdään pahvista siten, että sen etusyrjään tulee syvähkö hertanmuotoinen

leikkaus; takana on kurepoimeet. Myssy päällystetään silkkivaatteella, joka on kirjailtu silkkirihmalla tahi metallilangalla. Niskassa on noin parin tuuman levyinen silkkinauhanen ruusuke. — Tykkinä käytetään ompelemalla kuvitettua harsovaatetta tahi pitsiä. — Tykkimyssy asetetaan päähän seuraavasti: hiukset palmikoidaan kovaan nuppuun takaraivolle, sen ympäri sidotaan n. k. pinteli, joka on joko nauhapäinen punainen verkakaistale tahi kudottu valkea nauha (sukkasiteen tapainen). Tähän kiinnitetään tykki neuloilla siten, että tykin kourupuoli tulee hiusrajaan ja itse tykki ulottuu yli ohimoitten takaraivolle. Tykin päälle pannaan myssy.

Röijy, lyhyt, avorintainen, samallaista vaatetta kuin hame. Selkävaate on kahdesta kappaleesta, jotka yhdessä kuvekappaleitten kanssa levenevät vyötäisten kohdalta alaspäin muodostaen syviä poimeita l. körttejä. Nappien sijalla on takana 2 pientä vaateruusuketta.

Paita. Kaulus leveä, pitsireunainen, alaskäännetty ja kurenauhalla ummistettava. Olkatilkut ja hihansuut pykälöille ja valkeilla rihmaompeluksilla kirjatut.

Hame, pumpulinen, leveäraitainen (punanen ja sininen); helmassa on samanvärinen punottu nauha.

Esiliina on valkeaa liinavaatetta.

Tasku punaisesta silkkivaatteesta, iso, kaitasuinen; sidottiin vyötäryksille osaksi esiliinan alle.

Kaulakoriste ketjuineen, levyineen ja helyineen hopeasta.

Kengät, teräväkärkiset, kapeakantaiset, terässoljilla varustetut.

X. Tenholan miespuku.

Huopahattu, musta, korkea, mustalla solkinauhalla varustettu. Liepeen etupuoli on vahvistettu nahkapalasella.

Takki, ruskean harmahtavaa sarkaa, lyhyen sertuukin tapainen; kaulus leveä, alaskäännetty; etukappaleissa mo-

lemmin puolin on sarkanapit, napinlävet ja taskut; liepeet ovat edessä kaaren tapaisesti sisäänpäin leikatut.

Liivit, sinipohjaista punaraitaista puolivillavaatetta, jolla napitkin ovat päällystetyt; selkävaate on ommeltu kahdesta kappaleesta; vaan on ompelusauma sekä näiden välillä että sivuilla vyötärestä alaspäin jätetty auki. Kumpikin etukappale on yhtenäinen ja taskulla varustettu. Pystykaulus on noin 2 tuuman korkuinen.

Paita, liinainen; kaulus leveä, nauhoilla ummistettava. Hihoissa ei ole liitinkiä.

Säämyskähousut. Kapea laukku kiinnitetään kahteen vyötäiskauluksessa olevaan säämyskänappiin. Laukun molemmin puolin heti vyötäiskauluksen alla on tasku. Kauluksen takaosassa on nauhalla tiukattava kurehalkeama. Lahkeissa on kolmet säämyskänapit ja vaskisoljet.

Kaulaliina, kolmikulmainen liinavaate, solmittiin paidan kauluksen ympäri.

Kengät, leveäkärkiset, terässoljilla kiinnipantavat.

XI. Säkylän naispuku.

Timppi on silkkinauha, jota tytöt pitivät päässään, letin ympärillä. Naineet vaimot käyttivät tykkimyssyä (Kts. Tenholan tykkimyssy).

Liivi, punapohjaisesta raitaisesta villavaatteesta; edessä kaksi messinkinappia, takana 2-kielinen lyhyt körtti.

Paita: pääntie väljä sepaluksetta; pystykaulus, ripsureunainen; poimutuissa hihansuissa on leveä liitinki.

Hame villavaatteesta, punapohjainen, vihreä- ja valkoraitainen.

Esiliina, valkeapohjainen, siniviiruinen.

Tasku, kirjavista vaatekappaleista tehty, sidottiin vyötäryksille osaksi esiliinan alle.

Kengät, matalat, umpinaiset, leveäkärkiset ja matalakorkoiset.

XII. Säkylän miespuku.

Lakki kokalla villalangasta komeaksi valmistettu, tupsupäinen; luultavasti ei vallan vanhaa muotoa.

Liivi punapohjaista, raitaista villavaatetta. Selkävaate on ommeltu kahdesta kappaleesta, soukkenee vyötäisiä kohti ja päättyy avovolleihin. Kumpaisessakin etukappaleessa on kauluksella varustettu tasku ja rivi pienenläntiä vaskinappia. Liivin pystykaulus on korkea.

Paita. Sekä etu- että selkäpuoli ovat tehdyt yhdestä vaatekappaleesta. Hihat ovat yksivaatteiset, olkapäitten ja ranteiden kohdilta poimutut ja kakspäisillä napeilla suljettavat. Olkalaput leveillä reikäompeluksilla kuvitetut. Kaulus korkea, pienellä soljella kiinnitettävä.

Säämyskähousut, leveällä lapulla eli pellillä; sivuilla on 3 vaskinappia, joihin lappu kiinnitetään sen päissä oleviin napinläpiin. Takana on nauhalla tiukattava kurehalkeama. Lahkeissa viidet vaskinapit ja hopeiset soljet.

Kaulaliina, pitkä, kirjavaraitainen, villalangasta kudottu, kiinnitettiin soljella ja käytettiin sekä talvisin ja kesäsin.

Vyö, hirvennahkainen, leveä. Siitä riippui puukko tuppineen ja taempana tupakkakukkaro rassineen.

Solkikengät, teräväkärkiset.

XIII. Asikkalan naispuku.

Tano. Punaisesta vaatteesta tehty pieni pyöreä pesä, jonka päälle on asetettu leveän pitsin ympäröimä vielä pienempi pesä liinavaatteesta; tästä viimeksi mainitusta riippuu alas kaksi leveätä silkkinauhaa. Tanuksi sanottiin varsinaisesti ainoastaan tuo leveä pitsi, joka pestyä ja valaistua kostutettiin vedellä ja sitten hierottiin lusikalla (katajaisella) siksi kun se tuli kuivaksi, sileäksi ja kankeaksi.

Röijy, musta, lyhyt, avorintainen. Yhtenäinen selkävaate päättyy aivan lyhyeen alaspäin levenevään körttiin, jonka eroittaa miehustasta seitsemän pientä vaatepäällyksistä nappia yhdessä rivissä.

Paita. Laajan pääntien ympäryksenä on umpinainen reikäompeleilla kuvitettu pystykaulus. Hihojen kapeat liitingit ovat valkealla rihmalla kirjatut ja kaksoisnapeilla tai nauhoilla kiinnipantavat.

Hame leveäraitaisesta villavaatteesta, liinavaatteisella kauluksella varustettu.

Esiliina, valkeapohjainen, siniraitainen, nastallinen.

Tasku, leveäsuinen, tilkkuruusukkeilla koristettu, kannettiin nauhalla vyötäryksille sidottuna.

Tohvelit, matalat, leveäkärkiset, rinnasta pauloilla kuristettavat.

XIV. Asikkalan miespuku.

Lakki, nahkainen, isolla lipulla varustettu.

Nuttu punapohjaisesta pitkäraitaisesta villavaatteesta. Pystykaulus on leveä; selkävaate kahdesta kappaleesta, joiden välinen sauma on vyötäisistä helmaan avonainen. Kumpaisessakin etuvaatteessa on vaatepäällyksiset napit, napinlävet ja kauluksella varustettu tasku. Takana vyötäisien kohdalla 2 nappia.

Liivit sini- ja viheriäraitaisesta puumulivaatteesta, korkealla pystykauluksella, yksipuolisella nappirivillä ja kahdella sivutaskulla varustettu.

Paita. Sekä leveä pystykaulus että sepalus (viilo) ja hihansuut ovat punaisella rihmalla kirjatut. Sekä sepalus että hihansuiden kapeat liitingit suljetaan kaksoisnapeilla.

Polvihousut, säämyskäiset. Kapea luukku kiinnitetään 2 säämyskänapilla vyötäiskaulukseen, joka itse edestä suljetaan kahdella napilla ja takaa tiukataan kurenauhalla; oikealla puolella on vyötäiskauluksessa pieni tasku. Housujen

lahkeet ovat tikkaamalla kirjatut ja hopeapännillä sekä neljällä säämyskänapilla kiinnipantavat.

Kengät, umpinaiset, matalat.

XV. Lapväärtin naispuku.

Päähineenä käytettiin silkkinauhaa, silkkihuivia ja tykkimyssyä.

Liivi (lifstytje) punapohjaisesta raitaisesta villavaatteesta; edessä kaksi messinkinappia, takana 2-kielinen lyhyt körtti.

Paita (flecksärk) valkeasta sertingistä, umpinainen, ylisien tapainen. Olkatilkut punaisilla ompeluilla ja pitseillä, hihansuut punaisilla ompeluilla koristetut.

Hame (tjousla), villavaatteesta, punapohjainen, flammuviiruinen.

Esiliina (fyrkle), vihreästä silkkivaatteesta, punaisilla nauhoilla varustettu.

Silkkihuivi (halsduk) pidettiin hartioilla.

Tasku (lösficka), avosuinen, erivärisistä vaatetilkuista, kannettiin nauhalla vyötäryksille sidottuna.

Kengät (halfkängor), korkeat, matalakorkoiset, rinnasta pauloilla kuristettavat.

XVI. Lapväärtin miespuku.

Lakki (brúgumslufva) mustasta verasta, suurella lipulla varustettu.

Röijy (karatröiju) mustasta sarasta, leveäkauluksinen, vain vyötäisiin ulottuva. Selkävaate ommeltu kahdesta kappaleesta soukkenee vyötäisiä kohti. Kummallakin puolella

on etukappaleessa rivi kiiltäviä vaskinappia sekä kauluksella varustettu tasku.

Liivi (lifstytje), punapohjainen, kirjavaraitainen. Kaulus kapea, alaskäännettävä. Molemmissa etukappaleissa tasku, ainoastaan toisessa rivi peilinappeja.

Paita (pojkskjort), liinainen. Sepalus on valkealla rihmalla kuvitettu; hihansuiden liitingit ja leveä kaulus ynnä olkalaput reikäompeleiset, edelliset myös kapealla pitsillä varustetut.

Peltihousut (smallúkabyxor), mustasta sarasta, pitkät. Pelti kapea, kahdella napilla vyötäiskaulukseen kiinnitettävä. Taskut kulmakantiset.

Kaulaliina (halskle), kirjava silkkinen, sidotaan paidan kauluksen ympärille siten, että päät jäävät pitkinä roikkumaan.

Solkivyö (storspennabälte); noin 1,5 tuuman levyiseen nahkavyöhön on pujotettu 10—12 suurta vaskista lappaa, joiden alasyrjässä on pienet renkaat ja näissä herttamaiset helyt

Pieksut (pauluskova), matalavartiset, pauloilla nilkan ympäri kiinnitettävät.

Värikuvien luettelo:

I. Muinais-karjalainen naispuku.
II. Muinais-karjalainen miespuku.
III. Inkerin naispuku.
IV. Äyrämöinen naispuku.
V. Koiviston naispuku.
VI. Jääsken naispuku.
VII. Kaukolan miespuku.
VIII. Houtskarin morsiuspuku.
IX. Tenholan naispuku.
X. Tenholan miespuku.
XI. Säkylän naispuku.
XII. Säkylän miespuku.
XIII. Asikkalan naispuku.
XIV. Asikkalan miespuku.
XV. Lapväärtin naispuku.
XVI. Lapväärtin miespuku.

Kun viime vuosisadalla, jolloin kansalliset riennot meidän maassamme, kuten monessa maassa muuallakin, elpyivät, ruvettiin kansamme henkisiä ja aineellisia oloja ja tuotteita entistä paljon perusteellisemmin tutkimaan, kiintyi huomio jotenkin varhain myöskin kansan pukuihin. Jo 1840-luvulla, jolloin Z. Topelius y. m. kirjailijat silloisien taiteilijoittemme avulla toimittivat ensimmäisen koko maatamme käsittävän teoksen „Finland framstäld i teckningar“, tuli maisemien ja rakennuksien ohella kuvatuksi kansaa omituisissa puvuissaan. Tässä puvut kumminkin olivat aivan syrjäasiana. Kumminkin niillä matkoilla, joita taiteilijat tekivät mainittua kuvateosta varten, kiintyi heidän huomionsa erityisesti kansan pukuihin ja lienee jo silloin erilaisia pukukuvia ja kansantyyppejä tullut värillä sekä paperille että vaatteelle pannuksi. Vähäistä myöhemmin, nimittäin 1850-luvulla, alotettiin julkaista erityistä Suomen kansanpukuja esittävää, värikuvilla varustettua teosta, vaan se yritys pysähtyi ensimmäiseen vihkoon, samoin kuin 1860-luvulla yritetty suurikokoisempi kuvasto, jonka ainoa painosta ilmestynyt vihko käsittää hämäläisiä pukuja R. W. Ekmanin taulujen mukaan. Tähän pysähtyi kansanpukujen julkaiseminen maassamme pitkäksi ajaksi.

Kun 1870-luvulla ylioppilasosakunnat olivat perustaneet kansatieteellisen museinsa, tähän koonneet muun muassa kansanpukuja kaikista maamme osista ja Suomen käsityön ystävät saman vuosikymmenen lopulla olivat alkaneet toimensa, ruvettiin jo näkemään monessa paikassa maassamme nuoria neitosia käyttävän kesäaikana kansanomaisia pukuja sielläkin, missä kansa jo aikoja sitten oli lakannut näitä käyttämästä.

Edistääkseen kansanpukujen käyttämisen leviämistä julkaisi „Koti- ja yhteiskunta“ nimisen aikakauslehden toimitus

Ilkkäs/Labj. S-L. Flinckin kok. 95

1890-luvulla kahdeksan eri naispukua väripainoksena ynnä niihin kuuluvat selitykset ja levitti ne mainitun lehden yhteydessä.

Kun mainittu painos ainakin osittain on loppuun myyty ja kansanpukujen käyttämisen harrastus nähtävästi on kasvamassa, Helsingissä etupäässä sen kautta, että kotimaisia kansantanssia on ruvettu entistä paljon yleisemmin ottamaan käytäntöön sivistyneen nuorison seuraelämässä, lienee uusi laajennettu painos tarpeen vaatima.

Tähän painokseen on otettu paitsi ne 8 naispukua, jotka Koti- ja yhteiskunnan toimitus on julaissut ja joihin niistä ennen puuttuneet jalkineet ovat lisätyt, kaksi naispukua (Tenholan ja Asikkalan) sekä kuusi miespukua (Muinais-karjalainen, Kaukolan, Tenholan, Säkylän, Asikkalan ja Lapväärtin). — Muinaiskarjalaisista nais- ja miespuvuista on mainittava, että olen koettanut ne sommittaa niiden pukujäännöksien johdolla, jotka olen löytänyt tutkiessani pakanuuden ajan lopulla syntyneitä hautoja Kaukolan, Räisälän ja Käkisalmen pitäjissä. Perustuksena olevien pukujäännösten vaillinaisuuden tähden näitä pukuja luonnollisesti ei ole voitu esittää sillä varmuudella kuin muita, jotka ovat tehdyt täydellisessä kunnossa olevien pukujen mukaan. — Julkaistut puvut ovat kaikki Valtion kansatieteellisessä museissa, muinaiskarjalaiset kumminkin Wiipurilaisen ylioppilasosakunnan omia.

Selitykset puvuista on kirjoittanut apulaiseni kansatieteellisessä museissa, neiti Ebba Weilin, osaksi toimittamieni musein selittelevien luettelojen mukaan. Niiden suhteen minulla siis on ollut vain tarkastajan tehtävä.

Tämä julkaisu on toimitettu yksinomaan käytännöllistä tarvetta silmällä pitäen, sillä siis ei ole mitään tieteellistä eikä taiteellista tarkoitusta. Sopinee kumminkin tässä yhteydessä mainita, että jo on ryhdytty laajaperäisiin valmistuksiin kuvateoksen aikaansaamista varten, joka tieteellistä ja osaksi myös taiteellista tarvetta silmällä pitäen käsittäisi kaikki tunnetut Suomen kansanpuvut. Arvattavasti tulee kumminkin vuosia kulumaan, ennenkuin mainittu teos saadaan julkisuuteen.

Theodor Schvindt.

Muinais-karjalainen
vaippa l. huntu.

Suomalaisia kansallispukuja II.

Muinais-karjalainen puku.

G. AKVIDSSON, H:FORS.

Säppälj.

III

Suomalaisia kansallispukuja. ~~VII~~.

Puku Tuuterista (Inkeri).

Huntu.

Säppäli.

Suomalaisia kansallispukuja. IV.

Äyrämöinen puku Muolaasta.

© AKTIEBOLAGET WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Huntu palmikonnenineen.

Säppäl palmikkoineen.

Suomalaisia kansallispukuja. V

Koiviston puku.

Suomalaisia kansallispukuja. VI.

Jääsken puku.

Suomalaisia kansallispukuja VII.

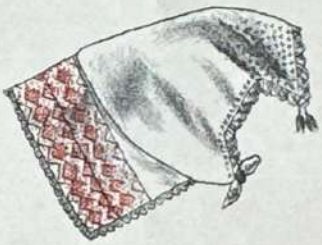
Kaukolan puku.

G. ARVIDSSON, H:FORS.

Tytön päähine.

Vaimon päähine.

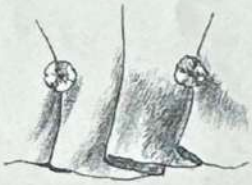

Suomalaisia kansallispukuja. VIII.

Houtskarin puku.

Suomalaisia kansallispukuja. IX.

Tenholan puku.

Suomalaisia kansallispukuja. X.

Tenholan puku.

S. ARVIDSSON, H. FORS.

Suomalaisia kansallispukuja. XI.

Säkylän puku.

G. ANVIDSSON, H.FORS.

Suomalaisia kansallispukuja. XII.

Säkylän puku.

Suomalaisia kansallispukuja. XIII.

Asikkalan puku.

Suomalaisia kansallispukuja. XIV.

Asikkalan puku.

B. ANVIDSSON, H. FONS.

Tykkimyssy.

Suomalaisia kansallispukuja. XV.

Lapväärtin puku.

Suomalaisia kansallispukuja. XVI.

Lapväärin puku.

HELSINGIN YLIOPISTON
KASVATUSTIETEELLISEN TIEDEKUNNAN KIRJASTO

Erinäisiä kangastarpeita.

Hamekangasta, hienovillaista	130 cm lev.	5: 50	metri
„ (ja esiliina), karkeampaa	65 „ „	2: —	„
„ pehmeätä, pumpulista verkasatiinaa, vaal. sinistä		1: 05	„
„ „ „ „	70 cm lev.		
„ kirsikkapunaista		1: 10	„
„ satiinaa, (sinistä, vaal. sin. y. m. sinisillä valkeilla tai punaisilla viivajuovilla)	70 cm. lev.	1: 10	„
Villasarssia, punakelta-raidallista (pukuihin N:o 11, 12, 13, 14, 15, 16)	65 cm lev.	1: 50	„
Mustaa liivi- ja hamekangasta, (pukuihin N:o 3 ja 6) villaista hienoa	120 cm lev.	5: 50	„
Karkeampivillaista	65 „ „	2: —	„
Puserokangasta, pehmeätä pikeetä, eri kuosia	70 „ „	—: 85	„
„ „Ainoliinaa“ hienoa	92 „ „	—: 95	„
„ Madapollam, „	90 „ „	—: 90	„
Tavallista paitaliinaa, puoli- hienoa	70 „ „	—: 45	„
Koristenauhaa (kankaasta)	1 eli 2 „ „	—: 05	„
„ „	5 „ „	—: 15	„
„ kudottua, sylen mittasia, $2^1/_2$—$4^1/_2$	cm lev.	1: 25—2: 25	kpl.
Jääsken kangasta (sopiva pukuun N:o 6)	70 cm lev.	1: 20	metri
Villasta puserokangasta, cachemir, valk. tai mustaa	90 „ „	1: 90	„
„ „ samaa, hienompaa	„ „ „	2: 25	„
„ „ valkeata batistia	„ „ „	2: 25	„
Keltaista housunahkaa, säämyskän väristä „moleskia“ (pukuihin N:o 10, 12 & 14)	70 „ „	1: 80	„

Muita tarpeita.

Ainopuvun metallikoristeet (pää- ja rinta koristeet sekä esiliinaspiraalia ja esiliinaplootut)	1000	14: 50
15 kpl. päänauhasolkea, valkeita		1: 50
Rintalaitteet, ilman kaulasolkea, messinkiset		6: 75
„ „ „ hopeoidut		8: 75
Rintasolki, kirjan etusivulla olevan kuv. näköinen, hopeoitu		3: 75
Sama, puhdasta hopeaa		8: —
Tuppipuukko, messinkituppi, luuvarsi		5: —
„ nahka „ , koristettu tuohivarsi		4: 50
„ „ „ „		2: —
Lapikkaat (pukuun N:o 16)		5: —
Palmikoituja nahkalipokkaita		7: — 6: 50
Kukkaroita, isompia, miesten		—: 60
„ pienempiä, naisten		—: 50

Näitä kaikkia saadaan tilaamalla, viittamalla edellä olevaan selitykseen. Jos halutaan lähetetään myöskin kankaista malleja.

Suomen Teollisuus-Kauppa,
Helsinki.

Wellin & Göös.